Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 437/2017 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Maatalousyrittäjien lisääntyneiden itsemurhien ehkäisemisestä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Kaj Turunen /si näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 437/2017 vp:

> *Mihin välittömiin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä maatalousyrittäjien taloudellisen aseman ja henkisen jaksamisen parantamiseksi sekä itsemurhien ehkäisemiseksi?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:
Valtio tukee maatalousyrittäjien ja turkistuottajien hyvinvointia muun muassa rahoittamalla lomituspalveluja. Sijaisapuun on oikeus, kun yrittäjä ei pysty huolehtimaan yrityksen hoitoon kuuluvista välttämättömistä tehtävistään laissa säädetyn tilapäisen syyn vuoksi. Sijaisavuista noin 95 % käytetään työkyvyttömyystilanteissa ja perhevapaisiin. Maatalousyrittäjien vaikeasta taloudellisesta tilanteesta johtuvat maksuvaikeudet aiheuttavat sen, että yhä useampi yrittäjä tekee sairaana töitä ja perhevapaita jää pitämättä.

Hallitus päätti syksyn 2016 budjettiriihessä maatalouden 50 miljoonan euron suuruisesta kriisipaketista. Tästä kokonaisuudesta hallitus kohdisti 10 miljoonan euroa sijaisapumaksujen ja tuetun maksullisen lomituksen maksun alennuksiin sekä siihen, että valvontakäynnistä ei peritä asiakasmaksuja. Näin pyrittiin tukemaan maksuvaikeuksissa olevia yrittäjiä, maatalousyrittäjien työssä jaksamista sekä edistämään perheen ja työn yhteensovittamista. Kyseisillä maksualennuksilla pyrittiin auttamaan monipuolisimmin ja laajimmin lomitukseen oikeutettujen maatalousyrittäjien jaksamista. Sijaisapumaksun alentamisella tuetaan yrittäjien mahdollisuutta irrottautua työstä myös sairaana tai perhevapaiden johdosta. Palvelumaksun alentaminen mahdollistaa tuetun maksullisen lomituksen käytön suuremmalle osalle lomaan oikeutetuista maatalousyrittäjistä. Valvontakäynteihin liittyvien maksujen poistolla tuetaan vastainvestoineita tiloja, jotka ovat hankkineet lisää automaatiota ja ovat maksuvaikeuksissa ison investointinsa ja maidon alentuneen hinnan seurauksena. Syksyn 2017 budjettiriihessä hallitus päätti kohdistaa 1 miljoonan euron panostuksen maatalousyrittäjien lomituspalvelujen sijaisapumaksujen alentamiseen vuodelle 2018.

Hallitus päätti syksyn 2017 lisätalousarviossa kohdentaa 25 miljoonaa euroa viljelijöiden tukemiseen katovuotena. Päätös on merkittävä ottaen huomioon valtiontalouden liikkumavaran, ja helpottaa tilannetta tiloilla jonkin verran. Polttoaineveron palautuksen kautta tehtävä helpotus kohdentuu parhaiten tukalassa asemassa oleville tiloille. Energiaa kuluu tiloilla erityisesti työkoneissa ja viljan kuivaamisessa. Lisäksi hallitus linjasi, että vakuutusmaksuveron poistoa ja maksuvalmiuslainoja selvitetään kevään kehysriiheen mennessä. Vakuutusmaksuvero on hidastanut yksityisten satovakuutusten yleistymistä

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 437/2017 vp

Syksyn 2016 budjettiriihessä päätetty maatalouden kriisipaketti sisälsi Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle (Mela) kohdennettuna 1 miljoonaa euroa maatalousyrittäjien jaksamisen tukemiseen vuodelle 2017 Välitä viljelijästä -hankkeeseen. Hankeraha jakautuu siten, että hankehenkilöstön palkkaukseen (5 htv) kohdennettiin 500 000 euroa. Lisäksi kohdennettiin 500 000 euroa ostopalvelusitoumuksiin eli yrittäjille annettaviin palveluseteleihin, joilla yrittäjä voi ostaa tarvitsemiaan neuvonta- tai psykologipalveluja. Palvelun tarve on vuoden 2017 alussa osoittautunut suureksi, ja vuoden 2017 lisätalousarvioissa on päätetty yhteensä 2 miljoonan euron lisämäärärahasta kuluvalle vuodelle ja ensi vuodelle. Näin hanke saa jatkoa vuodelle 2018. Myös vuoden 2018 budjettiesitys sisältää 1 miljoonan euron määrärahan Välitä viljelijästä -hankkeelle.

Kokemukset Välitä viljelijästä -hankkeesta ovat olleet myönteisiä, mutta hankkeen keinovalikoimaa on syytä arvioida vielä siitä näkökulmasta, tavoittaako se vaikeimmassa asemassa olevat maatalousyrittäjät riittävän hyvin vai tarvitaanko erityisiä etsivän työn keinoja.

Maatalousyrittäjälle tilayhteistyö on merkittävä tuki myös henkiselle jaksamiselle. Viime vuosina taloudellisiin tai muihin vaikeuksiin apua hakeneille maatalousyrittäjille on tunnusomaista vähäinen tilayhteistyö. Tilayhteistyöllä voidaan hallita lähivuosina entisestään voimistuviksi arvioituja työn psykososiaalisia kuormitustekijöitä. Voimistuvia kuormitustekijöitä ovat muun muassa tuotannon taloudelliset haasteet, sosiaalinen eristyneisyys, hallittava tietomäärä, jatkuva ja/tai kausittainen liiallinen työn määrä, työn kiireellisyys ja yksintyöskentely.

Hallituksen kärkihankkeen Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta osana toteutetaan toimenpiteitä itsemurhien ehkäisemiseksi. Suomen Mielenterveysseuran koordinoimassa valtionavustushankkeessa Mielenterveys kuuluu kaikille vahvistetaan eri alojen ammattilaisten sekä tavallisten ihmisten, erityisesti heikommassa olevien henkilöiden mielenterveystaitoja. Hanke tarjoaa Mielenterveyden Ensiapu -koulutuksia koko maassa. Koulutukseen sisältyy itsemurhien ehkäisy sekä laajemmin mielenterveyttä edistäviä taitoja ja osaamista.

Maatalousyrittäjät ja heidän järjestönsä ovat järjestäneet jo aikaisemmin Mielenterveyden Ensiapu -koulutuksia erityisesti Yrittäjien hyvinvointikilta -toiminnan kautta. Suomen Mielenterveysseura on kouluttanut Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliiton (MTK) ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela) työntekijöistä Mielenterveyden Ensiapu -ohjaajia eri puolille maata. Tämä tukee koulutusten juurtumista pysyväksi toiminnaksi. Suomen Mielenterveysseura on tehnyt yhteistyötä esimerkiksi EU-rahoitteisten Pohjois-Karjalan Vipuvoimaa Viljelijälle ja Pohjois-Savon Voimaa arkeen -hankkeiden kanssa. Yhteistyötä on käynnistymässä myös Lapin alueella. Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA on rahoittanut Suomen Mielenterveysseuran osuutta yhteistyössä. Lokakuun aikana on käyty keskusteluja hallituksen kärkihankkeen toiminnan kohdentamisesta myös maatalousyrittäjiin haavoittuvana ryhmänä, sillä Suomen Mielenterveysseuran saama rahoitus STEA:lta ei riitä vastaamaan maatalousyrittäjien ajankohtaisiin tarpeisiin.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 437/2017 vp

Hallituksen kärkihankkeeseen Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta sisältyy myös sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteisrahoitteinen hanke Itsemurhien ehkäisy -koulutus terveydenhuollon ammattilaisille, jossa vahvistetaan koko maassa perusterveydenhuollossa työskentelevien lääkäreiden ja terveydenhoitajien osaamista tunnistaa itsemurhavaara, ottaa itsetuhoiset ajatukset puheeksi sekä ohjata itsemurhavaarassa oleva henkilö tarvittavaan hoitoon. Koulutukset ovat täyttyneet nopeasti, ja niihin on osallistunut myös sosiaalihuollon ammattihenkilöitä. Työ ei kohdistu erityisesti maatalousyrittäjiin, vaan hyödyttää kaikkia perusterveydenhuollon palveluihin hakeutuvia henkilöitä.

Työterveyshuollot palvelujentuottajina tukevat maatalousyrittäjiä myös henkisen hyvinvoinnin asioissa silloin, kun maatalousyrittäjä on hankkinut työterveyshuollon palveluja. Maatalousyrittäjillä on mahdollisuus saada tukea myös Maaseudun tukihenkilöverkostolta, joka on vapaaehtoistyöhön perustuva auttamisverkosto. Verkosto tarjoaa keskusteluapua kaikille maaseudun asukkaille toimialasta riippumatta. Tukihenkilö on maaseudun olosuhteet tunteva vapaaehtoinen, tehtävään koulutettu auttaja, jolle voi puhua ja jonka kanssa voi etsiä ulospääsyä vaikeista tilanteista. Tukeminen on kuulemista, keskustelemista ja rinnalla kulkemista. Tuen saaminen on luottamuksellista. Tukihenkilöverkko on toiminut 1995 lähtien.

Suomessa Tilastokeskus kokoaa ja tuottaa tiedot itsemurhien lukumäärästä vuosittain siten, että edellisen vuoden tilastot valmistuvat yleensä joulukuun alussa. Esimerkiksi vuoden 2016 tilastot valmistuvat siis joulukuun 2017 alussa. Tilastokeskus ei tuota automaattisesti tietoja ammattiryhmittäin, mutta tiedot voidaan pyytää erikseen. Jos maatalousyrittäjien itsemurhia on tapahtunut vuonna 2017 aikaisempaa enemmän, tilastotiedot tästä ovat saatavilla vasta aikaisintaan kesällä 2018. Tämä johtuu siitä, että yleensä itsemurhasta johtuvissa kuolintapauksissa odotetaan kuolemansyyn selvityksen valmistumista, mikä vie vähintään kahdesta kolmeen kuukauteen.

Itsemurhia ehkäistään parhaiten vähentämällä syrjäytymistä, ehkäisemällä umpikujamaiseksi muodostuvia elämäntilanteita sekä tarjoamalla tukea ja ratkaisumahdollisuuksia vaikeissa olosuhteissa ja elämäntilanteissa. Lisäksi hyvä mielenterveyden häiriöiden hoito on tärkeää. Nämä ovat tärkeitä näkökulmia myös maatalousyrittäjien tilannetta mietittäessä.

Helsingissä 3.11.2017

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko